

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОРАДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто питання пов'язані з діяльністю юридичних і фізичних осіб, спрямованих на задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення у підвищенні рівня знань та удосконаленні практичних навичок прибуткового господарювання, поліпшення добробуту сільського населення і розвитку сільської місцевості.

Ключові слова: дорадництво, виробництво, аграрний сектор, аграрна галузь, дорадча служба, сільські території.

Вступ. Сільськогосподарське дорадництво, або інформаційно-консультативні послуги – це найважливіший партнер малого та середнього товаровиробника. Наразі триває пошук шляхів організації державної дорадчої служби в Україні. Безсистемне і нерегульоване створення різними структурами (дослідними інститутами, органами управління сільським господарством тощо) дорадчих служб без відповідної професійної підготовки дорадників та експертів-дорадників загрожує дискредитації дорадництва, як об'єктивно затребуваного суспільного явища.

Постановка проблеми. В сільській місцевості нашої держави проживає 14,4 млн. осіб, з них у сільськогосподарському виробництві зайнято 4,9 млн. осіб. В Україні зареєстровано більше 4,5 млн. індивідуальних селянських господарств, 42 тисячі фермерів. В їхньому обробітку знаходиться відповідно 6,6 млн. та 4,3 млн. га землі. Статистика стверджує, що в середині 2010 року населення утримувало 69,6% загальної чисельності ВРХ, 83,8% - овець і кіз, 51,9 % - птиці. Біля 70% сільськогосподарської продукції виробляють індивідуальні селянські та фермерські господарства [7, с. 2].

Продуктивність та ефективність сільськогосподарського виробництва в особистих селянських (4,7 млн.) і фермерських (43 тис.) господарствах у 5-7 разів нижча, ніж у розвинутих країнах світу. Разом з тим, ці дрібні сільськогосподарські товаровиробники виробляють близько 60 % валової сільськогосподарської продукції в державі, в тому числі 80-95 % трудомісткої (молоко, картопля, овочі і фрукти тощо).

Дрібні сільськогосподарські товаровиробники виробляють близько 60 % валової сільськогосподарської продукції в державі, в тому числі 80-95 % трудомісткої (молоко, картопля, овочі і фрукти тощо), але більшість з них не мають відповідних знань, навичок роботи в ринкових умовах, не володіють сучасними технологіями. Сільські товаровиробники часто-густо не в достатній мірі ознайомлені з аграрною політикою держави, відсутній механізм їхнього згуртування для спільного господарювання, вирішення низки соціальних питань. Тому ми спостерігаємо занепад українського села та його бідність [1, с. 3].

Аналіз основних досліджень та публікацій. В державі фінансування сільськогосподарської дорадчої діяльності здійснювалося відповідно до Державної цільової програми сільськогосподарської дорадчої діяльності на період до 2009 року та Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року, затверджених постановами Кабінету Міністрів України відповідно від 11.07.2007 № 927 та від 19.09.2007 № 1158 [8, с. 4].

Разом з тим аналіз стану виконання планів надання соціально спрямованих дорадчих послуг у 2007-2010 роках свідчить, що створені за обмеженої в часі та обсягах фінансової і технічної допомоги міжнародних проектів та програм обласні сільськогосподарські дорадчі служби не в змозі без державної підтримки розвивати мережу своїх представництв у районах і

селах. З цієї причини, а також через неналежну організацію робіт на місцях з проведення конкурсів, укладення договорів та своєчасного проведення розрахунків за виконані роботи дорадчими послугами забезпечується лише близько 5 відсотків сільгоспвиробників та сільського населення.

Проблеми становлення сільськогосподарського дорадництва не випали з

поля зору науковців. Певний внесок у їх дослідження зробили вчені Р. Шмідт, Г. Жаворонкова, О. Геркіял, М. Недвига, М. Гриценко, Ю. Берездецький,

Ю. Кухарук та інші. Констатуючи вагомість отриманих наукових результатів у сфері теорії і практики дорадництва, слід зауважити, що на сьогодні залишилися недостатньо дослідженими питання пошуку шляхів організації державної дорадчої служби в Україні.

Мета дослідження. Висвітлити проблеми і перспективи сільськогосподарського дорадництва в Україні та проаналізувати динамічні тенденції його розвитку на перспективу.

Методика дослідження. Інформаційною базою дослідження були законодавчо-нормативні акти з питань дорадництва, довідково-нормативні матеріали та теоретичні напрацювання вітчизняних науковців.

Результати досліджень та їх обговорення. Сільськогосподарська дорадча діяльність – сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення у підвищенні рівня знань та удосконаленні практичних навичок прибуткового господарювання, поліпшення добробуту селян та розвиток сільської місцевості.

Згідно наукових даних, основи дорадчої діяльності в Україні були закладені ще наприкінці ХІХ століття, в Галичині з 1898 року діяло товариство „Сільський господар”, яке активно займалося сільськогосподарським дорадництвом [2, с.5].

Процес становлення сільськогосподарського дорадництва в Україні розпочався за сприяння міжнародного співтовариства. Адже, країнам, що входять до його складу (Великобританія, Німеччина, США, Канада, Данія, Швеція тощо) вдалося підняти рівень культури ведення і прибутковості аграрного сектора саме завдяки діяльності дорадчих служб [6, с.22].

На даний час в Україні сільськогосподарське дорадництво стало реальністю, дорадчі служби функціонують у 24 областях та Автономній Республіці Крим. В основному, на думку вітчизняних фахівців, їхньому становленню потрібно завдячувати міжнародному співробітництву, зокрема США, Англії, Канаді, Німеччині, Швеції, Данії, Нідерландам, Європейській комісії [7, с.2].

Дорадча діяльність є одним з найважливіших інструментів, покликаних сприяти розвитку ринкових відносин в аграрній сфері, підвищенню рівня життя населення та відродження соціальної інфраструктури села шляхом підвищення рівня знань та надання професійних консультацій [3, с.109].

Процес розвитку дорадництва вже триває в Україні декілька років. У ході цього процесу при підтримці різноманітних донорських проектів було створено ряд обласних аграрних дорадчих служб, які охоплюють або з часом будуть охоплювати своєю діяльністю цілі області. А саме такі служби працюють у Донецькій, Львівській, Вінницькій, Одеській, Луганській, Миколаївській та Чернігівській областях. Досвід роботи цих служб показує наявність вагомого попиту на дорадчі послуги, а також важливу роль яку вони відіграють у розвитку ринкових відносин в аграрній сфері, підвищенні рівня життя сільського населення та відродженні соціальної інфраструктури села [4, с.36].

До негативних тенденцій розвитку дорадництва в Україні потрібно віднести мізерну чисельність сільськогосподарських дорадників; в даний час абсолютній більшості сільського населення дорадчі послуги залишаються недоступними. Негативним є і той факт, що дорадчі служби недостатньо забезпечені матеріально-технічними засобами і професійними кадрами, а це не дозволяє в повній мірі охопити соціально-спрямованими дорадчими послугами більше 5 відсотків сільського населення [5, с.20].

Світовий досвід засвідчує потребу у становленні аграрної дорадчої служби як механізму підтримки сільськогосподарського виробництва. Хоча й досі немає єдиного підходу до форми та змісту роботи такої служби. В вітчизняному аграрному секторі розпочато зміни управління аграрною галуззю. Це один з пріоритетів аграрної реформи і в цьому напрямку фаховим міністерством важлива роль відводиться розвитку сільськогосподарського дорадництва.

Особливість діяльності дорадчих служб в Україні полягає у вирішенні певних проблем:

- перше, створення інфраструктури аграрного ринку, маркетингової мережі збуту сільськогосподарської продукції від товаровиробника до споживача через сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, оптові продовольчі ринки, переробні підприємства, роздрібну торгівлю тощо;

- друге, поширення впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, розвитку сільських громад і соціальної сфери села, підвищення рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового господарювання;

- третє, надання порад в організації життєздатних сільських громад та розробки програм їх соціально-економічного розвитку, розвитку сільських територій та їх інфраструктури, молодіжних клубів.

Хотілось би декілька слів сказати про дорадництво в нашій області.

Ідея створення дорадчої служби у Вінницькій області виникла у 1996 році, яку підтримав Університет штату Луїзіана і в жовтні 1998 року було розпочато проект технічної допомоги Агентства з міжнародного розвитку США (USAID) зі створення Центру навчання та підтримки приватних сільгосптоваровиробників. Сьогодні за підтримки цього проекту у Вінницькій області створені дорадчі осередки з консультантами у кожному районі. Агентство поширило свою діяльність та досвід Вінниці щодо створення дорадчих служб на Хмельницьку та Черкаську області.

При Вінницькому національному аграрному університеті функціонує Центр навчання та підтримки приватних сільгосптоваровиробників. Пріоритети університетського дорадництва можна звести до наступного: заслужений авторитет ВНАУ надає йому можливість чинити значний вплив на формування аграрної політики в Вінницькій області; на відміну від приватних консультаційних фірм, відповідних служб управління агропромислового комплексу регіону, ВНАУ має високу кваліфікацію професорсько-викладацького складу, демонструє досвід, міцну матеріально-технічну базу; наявність ліцензій на освітнянські послуги та ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Створення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні має велике значення не лише для підвищення ефективності сільського господарства, усього агропромислового комплексу в цілому, але й для вирішення багатьох соціально-економічних проблем розвитку сучасного села. Але пов'язана із цим діяльність не повинна перетворитися в кампанію по досягненню в декількох регіонах країни демонстраційного ефекту, пов'язаного з використанням додаткового фінансування, комп'ютерної техніки та технологій, створенням структур, спрямованих на рішення, у першу чергу, виробничих, а не комплексних питань розвитку сільських територій.

Основними завданнями дорадчої служби на даному етапі є:

- удосконалення шляхів і методів підвищення рівня знань та практичних навичок працівників сільськогосподарських підприємств різноманітних організаційно-правових форм і сільського населення;

- сприяння наданню сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, застосування сучасних технологій та розвитку соціальної сфери села;

- надання сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню практичної допомоги в освоєнні методів прибуткового господарювання в умовах ринкової економіки;

- поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки, технологій і передового досвіду;

Література

1. Кабанець В.М. Дорадництво – інтеграція науки, навчання і виробництва [Текст] /В.М. Кабанець, В.М. Барліт //„Аграрний форум. – 2006”. – 2006. - №9. – С. 52.
2. Кальна-Дубінюк Т.П. Сільськогосподарське дорадництво України: особливості становлення та перспективи розвитку / Т.П. Кальна-Дубінюк, Л.Х. Рибак, В.В. Самсонова //Інформаційний вісник стану та перспектив розвитку дорадництва в Україні, К.: Аграрна освіта, 2009. 47 с.
3. Кравченко Т.А. Формування механізмів державного регулювання сільськогосподарського дорадництва [Текст] / Т.А. Кравченко //Держава та регіони. Сер. Державне управління. – 2008. - №3. – С. 108-111.
4. Методичні рекомендації з проведення кваліфікаційного іспиту фахівців, які мають бажання на професійному рівні проводити дорадчу діяльність /А.Т. Цвігун, О.Г. Березюк, М.М. Лубяний, М.В.Недвіга, О.О.Плахотнік та інш. – К.: Аграрна освіта, 2006. – 56 с.
5. Сидоренко О. Дорадництво – ефективний інструмент упровадження державної аграрної політики [Текст] /О. Сидоренко // Пропозиція. – 2009. - №1. – С. 20-21.
6. Шмідт Р. Сільськогосподарське дорадництво в Україні: процес становлення і перспективи розвитку /Р. Шмідт //Посібник для сільськогосподарських дорадників. – Старе поле, 2005. – С. 11-42.
7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lac@cci.llg.ua>.
8. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dorada.org.ua>

SUMMARY

A question is considered related to activity of legal and physical entities, directed on satisfaction of necessities of agricultural commodity producers and rural population in the increase of level of knowledges and improvement of practical skills of profitable menage, improvement of welfare of rural population and development of rural locality.

Keywords: information-advisory service, production, agrarian sector, agrarian industry, deliberative service, rural territories.